

معرفی و مزایای کارت‌های اعتباری

◆ **کارت‌های اعتباری**
را می‌توان به دو دسته
کارت‌های بانکی و
غیربانکی تقسیم کرد.

برای شناسایی دارنده هنگام انجام معاملات الکترونیکی روی اینترنت نیز استفاده می‌شود.

تاریخچه

آن‌طور که در دایرةالمعارف‌های بریتانیا و انکار تا آمده است، استفاده از کارت‌های اعتباری برای انجام نقل و انتقال پول، ابتدا در دهه ۱۹۲۰ و در کشور آمریکا رواج یافت. در آن زمان، برخی از شرکت‌های خصوصی مانند بعضی از هتل‌های زنجیره‌ای و تعدادی از شرکت‌های نفتی، مشتریان خود را به استفاده از این کارت‌ها برای سهولت در پرداخت تشویق می‌کردند. سپس استفاده از این کارت‌ها پس از جنگ جهانی دوم و خروج از رکود اقتصادی شدت گرفت.

اولین کارت اعتباری از نوع امروزی آن، یعنی کارتی که بتوان با استفاده از آن در طیف وسیعی از فروشگاه‌ها و کسب و کارها پول مبادله کرد، در سال ۱۹۵۰ توسط Diners Club Inc معرفی شد و هنوز هم یکی از کارت‌های اعتباری شناخته شده از این نوع به شمار می‌رود. در سال ۱۹۵۸ نیز کارت اعتباری دیگری در همین رده توسط شرکت American Express

اشاره:

کارت‌های اعتباری چیست؟ از چه سالی بوجود آمدند و چرا فراگیر شدند. مهمترین کارت‌های اعتباری جهان کدامند؟ و چه مزایایی دارند. اینها سوالاتی است که در این مقاله به آنها پاسخ داده شده است. البته برخی از مزایای کارت‌های اعتباری صرفاً به مشتریان آن بانک در کشور خودشان تعلق می‌گیرد و جنبه بین‌المللی ندارد. کارت اعتباری، یک کارت پلاستیکی است که روی آن، نام صاحب کارت و شماره آن به صورت برجسته وجود دارد و پشت کارت هم یک نوار مغناطیسی دیده می‌شود که درون خود برخی اطلاعات مهم مثل هویت و نشانی دارنده کارت را ذخیره کرده است.

سیستم‌های مالی کامپیوتری مانند دستگاه‌های خودپرداز (ATM) از این اطلاعات هنگام احراز هویت فرد به منظور برداشت پول استفاده می‌کنند.

یک کارت اعتباری استاندارد شامل یک عدد ۱۶ رقمی نیز هست که حاوی اطلاعات مهمی درباره نوع کارت، بانک صادرکننده آن و اطلاعات دیگر است، این شماره برای دارنده هر کارت منحصر به فرد است. از این شماره،

تمام موسسات صادرکننده کارت باید مجوز فعالیت داشته باشند وزیر نظر نهادهای رسمی کشور فعالیت کنند.

معرفی شد که در حال حاضر، یکی از معروفترین انواع کارت‌های اعتباری است. مشخصه اصلی این دسته از کارت‌ها، این است که شرکت صادرکننده کارت از دارنده آن یک مبلغ حق عضویت سالانه دریافت می‌کند و سپس به صورت ماهانه یا سالانه و یا در دوره‌های زمانی دیگر، برای او صورت حساب می‌فرستند و معادل مبلغ این صورت حساب از موجودی دارنده کارت نزد شرکت صادرکننده آن کسر می‌شود.

مدتی بعد سیستم کارت اعتباری بانکی رواج یافت در این سیستم که امروز نیز مورد استفاده است، صادرکننده کارت در اصل یک بانک است و هر یک از دارندگان کارت اعتباری نزد بانک یک حساب دارند.

هنگامی که کالا یا خدماتی توسط دارنده کارت (مشتری) خریداری می‌شود، این پول بلافاصله به حساب فروشنده (که خود نزد بانک حسابی دارد) واریز می‌شود. بانک نیز به نوبه خود این هزینه را به صورت ماهانه و یا در دوره‌های زمانی معین دیگری به حساب مشتری پول منظور می‌کند و صورت حساب برایش صادر می‌کند و در صورتی که به میزان کافی در حساب مشتری پول نباشد، طی مهلت معینی از مشتری می‌خواهد که حساب خود را تکمیل کند. مشتری هم می‌تواند مبلغ مورد نظر را یک جا و یا با اقساطی که بهره به آن تعلق می‌گیرد، به بانک بپردازد. اولین سیستم بانکی از این نوع در سال ۱۹۵۹ و از سوی Bank Of America در کالیفرنیا معرفی شد و Bank Americard نام داشت. این سیستم تنها در همان ایالت کار می‌کرد، اما بعداً در سال ۱۹۶۶ در ایالت‌های دیگر نیز راه‌اندازی شد و صورت سراسری به خود گرفت. در سال ۱۹۷۶ این سیستم بانکی به VISA تغییر نام داد. ویزا امروزه یک کنسرسیوم بین‌المللی است که سیستم بانکی بیشتر کشورهای دنیا در آن مشارکت دارند.

در همان سال ۱۹۶۶ اتحادیه کارت بین بانکی یا Interbank Card Association شکل گرفت و بعداً به Card Master تغییر نام داد. ویژگی مشترک این بود که هیچ بانک خاصی در آن نقش محوری نداشت، بلکه هر کدام از بانک‌هایی که به صورت محلی اقدام به صدور کارت اعتباری برای مشتریان خود می‌کردند، مایل بودند که روشی را برای متصل کردن سیستم‌های مالی خود به یکدیگر پیدا کنند. چنین سیستمی می‌توانست در میان مشتریان کوچک بانک‌ها که مایل بودند از کارت خود برای کارهایی مثل خرید مایحتاج روزانه و یا خرید اتومبیل و مسکن استفاده کنند، علاقمندان زیادی داشته باشد.

چرا کارت اعتباری؟

ممکن است این سوال در ذهن کسانی که با این کارت‌ها آشنایی ندارند، به وجود آید که اصولاً فلسفه حضور این کارت چیست؟ و مزیت اصلی آنها کدام است؟ کارت‌های اعتباری چنانکه از نامشان پیداست، مقدار معینی اعتبار مالی را در اختیار صاحب کارت قرار می‌دهند. هنگامی

که شما با حساب بانکی خودتان کار می‌کنید، سابقه مبادلات مالی شما نزد بانک محفوظ می‌ماند و بانک با استناد به این سابقه، می‌تواند تخمین بزند که اصولاً میزان گردش مالی حساب شما در طول یک دوره زمانی خاص چقدر است. در واقع، میانگین مانده حساب شما در هر دوره نشان‌دهنده حداقل میزان درآمد شما یا به تعبیر صحیح‌تر، میزان توانایی مالی شما در هر دوره زمانی معین است. بانک یا هر موسسه مالی و اعتباری مشابه آن هم می‌تواند براساس آن مانده به شما اعتبار بدهد. اعتبار نیز معمولاً مقدار نقدینگی یا پولی است که برابر یا بیشتر از میزان مانده حساب شما است، مقداری که می‌توانید در هر یک از آن دوره‌های زمانی از موسسه یا بانک قرض بگیرید. فرض موسسه مالی مذکور این است که شما قادر خواهید بود که در اولین فرصت این قرض را برگردانید. به این ترتیب، انجام قطعی معاملات و مبادلات مالی شما با دیگران موقوف به میزان نقدینگی واقعی در دست شما نخواهد بود، بلکه به میزان اعتبار شما نزد موسسه مالی متکی خواهد بود.

انواع کارت اعتباری

کارت‌های اعتباری را اساساً می‌توان به دو دسته کارت‌های بانکی و غیربانکی تقسیم کرد. کارت‌های اعتباری بانکی مثل ویزا و مسترکارت از سیستم اعتباری بانک‌ها استفاده می‌کنند، در حالی که کارت‌های غیربانکی را شرکت‌ها و موسسات دولتی و خصوصی به مقاصد مختلفی عرضه می‌کنند. آمریکن اکسپرس و دینر کلاب نمونه کارت‌های اعتباری غیربانکی هستند. همچنین در برخی از کشورها شرکت‌های مخابرات و تلفن و یا شرکت‌های توزیع‌کننده نفت، گاز و بنزین و نیز فروشگاه‌های زنجیره‌ای و باشگاه‌های تفریحی اقدام به صدور کارت اعتباری می‌کنند. دامنه کاربرد این کارت‌ها بستگی به دامنه فعالیت شرکت مربوطه و یا اهداف مالی آنها دارد. در هر صورت، فعالیت تمام این موسسات صادرکننده کارت باید زیر نظر نهاد مالی رسمی آن کشور و دارای مجوز فعالیت باشد.

کارت‌های بانکی نیز دارای تنوع زیادی هستند. کارت‌های اعتباری تنها یک دسته از کارت‌های بانکی هستند و خود به انواع مختلفی تقسیم می‌شوند. انواع فرعی کارت‌های اعتباری بانکی معمولاً بر اساس نحوه محاسبه بهره، سقف میزان اعتبار منتسب به کارت و حداقل موجودی دارنده حساب، نرخ حق اشتراک سالانه و فاکتورهای مالی دیگر محاسبه می‌شود. بانک‌های صادرکننده کارت و یا شرکت‌های غیربانکی معمولاً علاقه دارند که انواع کارت‌های خود را بر حسب امتیازات متفاوتی که در اختیار صاحب آن قرار می‌دهد، به گروه‌هایی با نام طلایی، نقره‌ای و از این قبیل تقسیم کنند.

دسته دیگری از کارت‌های اعتباری بانکی نیز وجود دارند که در بسیاری از کشورهای دنیا که سیستم‌های

دستگاه‌های خودپرداز (ATM) هستند.

سیستم شماره گذاری

اگرچه سیستم کارت اعتباری به عنوان یک مدل اقتصادی در مبادلات مالی در تمام دنیا مورد استفاده قرار می‌گیرد، اما این به معنای آن نیست که شرکت‌های صادرکننده این کارت‌ها همگی از سیستم و روش واحدی برای ذخیره اطلاعات و شماره گذاری استفاده می‌کنند. اما امروزه تمام کارت‌های اعتباری استاندارد و مشهور بین‌المللی از سیستم شماره گذاری ۱۹۸۳-۴،۱۳-ANSI Standard برای این منظور استفاده می‌کنند. در این سیستم، از یک عدد ۱۶ رقمی استفاده می‌شود، این عدد برای سهولت هنگام خواندن یا به خاطر سپردن، به صورت چهار مجموعه چهار رقمی نوشته می‌شود. اما این تقسیم‌بندی چهارتایی هیچ ارزش و معنای خاصی ندارد، مثلاً شماره گذاری یک کارت استاندارد مانند مسترکارت یا ویزا به این صورت انجام می‌شود: از سمت چپ، اولین رقم مشخص‌کننده سیستم کارت اعتباری است؛ عدد ۳ مشخص‌کننده یک کارت از خانواده کارت‌های باشگاه‌های تفریحی و سیر و سفر است، مثلاً ۳۷ به معنی American Express و ۳۸ به معنی Diners Club است. عدد ۴ برای VISA، عدد ۵ برای Master Card و عدد ۶ هم برای Discover Card استفاده می‌شود.

در مورد Master Card رقم دوم تعداد ارقام بعدی را که باید به عنوان شماره شناسایی بانک تفسیر شود، مشخص می‌کند، مثلاً عدد یک به معنی این است که رقم سوم شماره بانک است یا عدد دو رقم‌های سوم و چهارم شماره بانک است. ارقامی که پس از شماره بانک می‌آیند، حداکثر تا رقم پانزدهم مشخص‌کننده شماره حساب دارنده کارت است و رقم شانزدهم یک رقم کنترلی (Digit Check) می‌باشد. در مورد VISA ارقام دوم تا ششم شماره بانک و ارقام هفتم تا دوازدهم یا هفتم تا پانزدهم، شماره حساب و ارقام سیزدهم یا شانزدهم، رقم کنترلی هستند. اطلاعات این نوار بر روی سه تراک که عرض هر کدام به اندازه یک‌دهم اینچ است، ذخیره می‌شوند. تراک‌های اول و سوم می‌توانند ۲۱۰ بیت بر اینچ (bpi) و تراک دوم می‌تواند ۷۵ بیت بر اینچ ذخیره کند. جزئیات نحوه ذخیره‌سازی اطلاعات روی این تراک‌ها در استاندارد ISO/IEC ۷۸۱۱ آمده است.

متناظر با هر کارت اعتباری بانکی، مشخصات مهمی از دارنده کارت نزد بانک صادرکننده کارت ثبت می‌شود. این اطلاعات حداقل شامل نام و نام خانوادگی دقیق دارنده کارت، نشانی صحیح وی و شهر و کشور محل سکونت است. علاوه بر اطلاعات فوق، تاریخ انقضای اعتبار کارت نیز ثبت می‌شود. به طور معمول، پیش از سر رسیدن تاریخ انقضای کارت، صادرکننده آن با صاحب کارت تماس می‌گیرد و او را برای جایگزین کردن کارت فعلی با کارت جدید تشویق می‌کند. کارت جدید ممکن

بین‌المللی مانند ویزا و مسترکارت در آن به رسمیت پذیرفته شده، به کار گرفته می‌شود. این کارت‌ها معمولاً نام یک سازمان یا شرکت را بر خود دارند. سازمان یا شرکت مذکور، لزوماً یک موسسه یا نهاد مالی نیست، بلکه ممکن است به قصد ارائه خدمات مالی به گروهی از اعضای وابسته به خود پدید آمده باشد. مثلاً برخی از فروشگاه‌های اینترنتی مثل آمازون یا BarnesNobel یا حتی پورتال‌های خدمات مالی از این دست را به اعضای خود ارائه می‌کنند. مشترکان یک ISP، اعضای یک باشگاه یا مشتریان یک فروشگاه ممکن است این شانس را داشته باشند که با تهیه یک کارت اعتباری از این نوع، ضمن بهره‌مندی از مزایای عمومی یک کارت اعتباری بانکی، از خدمات ویژه شرکت یا سازمان مذکور نیز استفاده کنند. مدل‌های مختلفی برای تعامل میان این سازمان‌ها از یک سو و بانک‌های صادرکننده کارت‌های بانکی و نیز کنسرسیوم‌های ویزا و مسترکارت از سوی دیگر وجود دارد. گاهی این سازمان‌ها مستقیماً با ویزا یا مسترکارت وارد معامله می‌شوند و خود یک واحد اعتباری مالی راه‌اندازی می‌کنند؛ گاهی نیز با یک بانک معتبر طرف قرارداد با هر یک از این کنسرسیوم‌های بین‌المللی وارد مذاکره می‌شوند. شکل اخیر رایج‌تر است، زیرا معمولاً بانک‌های محلی شناخت بهتری از سابقه مالی نهادهای محلی دارند. همچنین سازمان یا شرکت واسطه ممکن است بسته به نوع تعامل مالی خود با بانک صادرکننده اصلی کارت یا خود کنسرسیوم بین‌المللی ویزا و مسترکارت، درصد اندکی از بهای هر معامله را (به عنوان پورسانت) دریافت کند. به هر حال، کاربران می‌توانند با تهیه کارت‌هایی از این نوع، بدون مراجعه مستقیم به یک بانک معتبر و با واسطه یک شرکت تجاری، به شبکه مالی مسترکارت یا ویزا بپیوندند.

یک دسته مهم دیگر از کارت‌های بانک نیز هستند که البته اعتباری نیستند، ولی بیشتر قابلیت‌های آن مشابه کارت اعتباری است. به این کارت‌ها اصطلاحاً Debit Card یا کارت بدهی می‌گویند. برخلاف کارت اعتباری که به دارنده آن اجازه خرج کردن بیشتر از موجودی مانده در حساب را می‌دهد، این کارت‌ها فقط به اندازه موجودی مانده در حساب مرتبط به آنها اعتبار دارند و پس از به پایان رسیدن اعتبار، یا باید مجدداً شارژ شوند و یا از درجه اعتبار ساقط می‌شوند.

میزان حداقل و حداکثر موجودی در حساب این کارت‌ها نیز محدود است، مثلاً اگر سقف موجودی یک کارت بدهی ۱۰۰۰ دلار باشد، به معنی آن است که دارنده آن نمی‌تواند بهای یک کالای ۱۱۰۰ دلاری را یک جا بپردازد. همچنین اگر کف موجودی یک کارت ۱۰۰ دلار باشد، به معنی آن است که صاحب آن اگر در کارت خود ۱۱۰ دلار داشته باشد، تنها قادر است ۱۰ دلار آن را واقعاً هزینه کند و مابقی نزد بانک سپرده خواهد بود. همچنین بسیاری از کارت‌های بدهی فاقد قابلیت استفاده در

در سیستم امن و

استاندارد شبکه مبادلات
الکترونیکی پول هرگز
مشخصات کامل دارنده
کارت در اختیار فروشنده
قرار نمی‌گیرد.

است دارای شماره متفاوتی باشد، یا از همان شماره قبلی برای مدت معین دیگری مجدداً استفاده شود.

استفاده از کارت اعتباری

اطلاعاتی که همراه هر کارت اعتباری بانکی بین‌المللی ثبت می‌شود، توسط کنسرسیون مربوطه، بانک اصلی صادرکننده، واسطه احتمالی صدور کارت، و نیز خود دارنده آن قابل دسترسی است، اما هنگامی که یک معامله الکترونیکی از این طریق صورت می‌گیرد، فروشنده کالا یا خدمات تنها به اطلاعات ناچیزی از این مجموعه دسترسی دارد که آن نیز فقط برای انجام الکترونیکی معامله مورد نیاز است و در سیستم‌های امن و استاندارد شبکه مبادلات الکترونیکی پول هرگز مشخصات کامل دارنده کارت در اختیار فروشنده قرار نمی‌گیرد.

اگر یک کارت اعتباری یا بدهی از نوع ویزا و مستر کارت، توسط یک بانک معتبر صادر شود، به احتمال زیاد دارنده آن کارت خواهند توانست از طریق شبکه اینترنت و با مراجعه به سایت بانک مربوطه، به حساب مرتبط با کارتش دسترسی پیدا کند و علاوه بر اطلاعات هویت و نشانی خود، سابقه گردش مالی حسابش را ببیند و از دیگر خدمات آنلاین بانک مذکور نیز استفاده کند.

همچنین صاحب کارت می‌تواند با مراجعه به یکی از هزاران سایت فروشنده آنلاین کالا و خدمات در اینترنت، کالایی را سفارش دهد. هنگام ثبت سفارش خرید، همان اطلاعاتی که در کارت اعتباری درج شده است، از خریدار تقاضا می‌شود. اگر سایت مذکور قبلاً یک گواهی معتبر (Certificate) از یکی از شرکت‌های صادرکننده گواهی دیجیتالی دریافت کرده باشد، به معنی آن است که این اطلاعات مستقیماً و از طریق یک پروتکل امن برای بانک صادرکننده کارت ارسال شده و صحت اطلاعات ارسال شده و میزان موجودی حساب کارت کنترل و نتیجه آن به سایت فروشنده اطلاع داده می‌شود. هنگام ثبت سفارش، دو نشانی توسط فروشنده از خریدار تقاضا می‌شود. اگر خریدار هنگام ثبت سفارش قصد داشته باشد که کالا را به نشانی دیگری به غیر از نشانی ثبت شده در کارت اعتباری خود بفرستد (اصطلاحاً اگر نشانی Billing یا صورت حساب متفاوت از نشانی Shopping یا ارسال کالای خریداری شده باشد) نشانی دومی نیز ضروری است؛ در غیر این صورت، کالا به نشانی پیش فرض در کارت اعتباری ارسال می‌شود. توجه به این نکته ضروری است که برخی از سایت‌های اینترنتی برای خریدار یک پروفایل ایجاد می‌کنند و نام خریدار، نشانی ثبت شده در کارت اعتباری و شماره ۱۶ رقمی کارت را به همراه نوع آن (مثلاً مستر کارت) روی بانک اطلاعاتی خود ثبت می‌کنند تا خریدار در مراجعه بعدی نیازمند پرکردن مجدد این مشخصات (هنگام ثبت سفارش) نباشد. در این صورت، باید خریدار اطمینان حاصل کند که اطلاعات کارت اعتباری او از سوی سایت فروشنده مورد

سوءاستفاده قرار نخواهد گرفت.

برخی اصطلاحات مهم مرتبط با کارت اعتباری

اما قبل از این که بخواهند از این کارت‌ها استفاده کنید و احتمالاً کالایی را به صورت الکترونیکی بخرید، بد نیست با بعضی از اصطلاحات رایج بین‌المللی در این زمینه آشنا شوید.

Annual Fee: حق عضویت سالانه که برخی از شرکت‌ها هنگام صدور کارت یا تمدید عضویت دریافت می‌کنند. این روزها بسیاری از صادرکنندگان کارت شعار «بدون حق عضویت سالانه» را تبلیغ می‌کنند و احتمالاً آنهایی هم که اکنون این مبلغ را دریافت می‌کنند؛ در آینده از آن چشم‌پوشی خواهند کرد تا مشتریان خود را حفظ کنند.

Finance Charge: شارژ مالی. عبارت است از پولی که شما بابت استفاده از کارت اعتباری می‌پردازید. به زبان ساده، این همان پولی است که شما هنگام خریدن کالا و خدمات از حساب خود خارج می‌کنید. این مقدار، علاوه بر هزینه‌های مربوط به بهره، ممکن است شامل کارمزدهای دیگری مانند Cacheadvance fees نیز باشد. کارمزد اخیر هنگامی از دارنده کارت اخذ می‌شود که شما بیش از موجودی مانده در حساب خود هزینه کنید.

Interest Rate: نرخ سود. شیوه‌های مختلفی برای محاسبه نرخ سود وجود دارد. بیشتر کارت‌های اعتباری از شیوه‌های مختلف محاسبه APR استفاده می‌کنند، اما کارتهای بدهی ممکن است از شیوه‌های دیگری مثل کسر مقدار ناچیزی و ثابتی از پول به ازای هر بار خرید استفاده کنند.

Annual Percentage Rate (APR): درصدی از میزان شارژ مالی شما در طول یک سال. این عدد به زبان ساده، همان سود سالانه‌ای است که بابت ارائه خدمات الکترونیکی از شما کسر می‌شود.

Fixed Rate: اگر APR بر مبنای نرخ سود ثابت محاسبه شود، به آن نرخ ثابت می‌گویند.

Variable Rate: اگر نرخ سود سالانه متغیر و وابسته به دیگر انواع نرخ بهره بانکی باشد، به آن نرخ شناور یا متغیر می‌گویند. این نرخ معمولاً از مجموع دو عدد دیگر، یعنی نرخ پایه‌ای بهره (که قابل تغییر توسط مدیریت امور بانکی کشور است) و درصدی از همین عدد که توسط موسسه مالی مربوطه تعیین می‌شود، به دست می‌آید.

منابع:

- ۱- ماهنامه تجارت الکترونیکی شبکه شماره ۵۳ (پایگاه اطلاع‌رسانی شبکه www.shabakeh-mag.com)
- ۲- بروشور کارت‌های درسدنر بانک آلمان (Bank Dresdner).

محمد طاهریان (دبیرخانه هیات مدیره)